

Patxiku zelaia

Koldo Ordozgoiti eta Juan Miquel Lacunza

Ezagutu ez duenak, jakin beza Patxiku zelaia Santa Klara kaleko etxeen atzealdeko baratzetatik, Errenteriako hilerri zahararren paretarainoko eta Onbide zinearen eraikinetik Estratarainoko lur sailari deitu ohi zaiola. Patxiku zelaiak hiru maila zituen, hiru eremu: behekoa, erdiko eta goikoa. Zelaiaren jatorria eta arrazoia emango dugu hemen.

Patxiku zelaiaren beheko eremua, Santa Klara etxeen ondokoa, bere garaian etxeen baratzak izandako lursaili zegokion, zati horretan zabaldu da egungo Zapirain anaien kalea.

Patxiku zelaiaren goiko maila, zelaiaren goiko zatia, hilerri zaharra –Kanposantua– eta Papeleraren etxe ondoko baserri-etxearen artean zabaltzen zen, Goiko kalearen aldetik. Hori zen hiru esparruetatik txikiena. Egun hilerri zaharreko orubean eraikitako parkearen ondoko aparkalekuak eta Txirrita parkearen goiko tartek hartzen du.

Erdiko zelaia zen guzien artean handiena, egun Tomas Lopez kalearen –estrataren– ondoan eraiki diren etxe sailak, eta Txirrita parkeak hartzen du garai bateko Patxiku zelaiaren erdiko ordoki hori. Hau da, etxe sailak, Eroskiren saltokiak eta horren gainean eraiki den Txirrita plazak dira hor. Zinema zahararen eraikina bota ondoren, Onbide zinemaren orube hutsik eta urbanizatu gabea da; egun aparkaleku gisa erabiltzen da.

Erdiko zelai hori, izenak zioen bezala, ordokia zen, guztiz laño zen. Zelaia beste bi mailen artean zabaltzen zen, goiko hilerriko eta beheko baratzaren artean. Zelai honen sorrera zer eragin zuen adieraziko dugu hemen. Zelai hori Santa Klara kalearen bestaldean zen *Sociedad de Tejidos de Lino*, Fabrika Handiaren ehunen hedatokia izateko sortu zen. XIX. mendeko

ehungintzako fabrikazio sistemetan, ezinbestekoa zen oihalak eta ehunak ehundu ondoren, garbitzea ur garbietan eta ondoren lehortzen jartzea. Oihal eta ehunen koloreak finkatzeko eguzkitan zabaldu behar ziren. Eguzki argiak finkatzen zituen koloreak. Horrexegatik ehungintzako fabrika zahar haiek inguruan lehortzeko zelaiak zituzten. Katalanez “prats d’indianes” eta gaztelaniaz “prados de secado” esaten zitzaaien zelai horiei.

1845an sortutako Fabrika Handian ehunak eta oihalak egiten zituzten. Oso famatuak ziren bertako harizko maindireak. Patxiku zelaia izan

zen ehun horiek lehortzeko, zabaltzeko, gunetako bat; *Sociedad de Tejidos de Lino* enpresak izan zuen zaharrena, eta lantegitik hurbilen zegoena. Erdiko zelaia –Patxiku zelaia– horretarako sortu zen, eta hori da esparru horren hiru mailen esplikazioa. Fabrika Handiak ehunak zabaltzeko egin zuen zelai hura guztia itxia zen, eta itxidura horien azken aztarnak eta –argazkian ikus dezakegun– jabegoko mugarría gaur arte iritsi zaizkigu. Santa Klara kaleko 24. zenbakian, etxearen ondoko harrizko horma txiki batean txertatuta dagoen zedarriak **S.T.L.** hizkiak ditu, “Sociedad Tejidos Lino” enpresaren anagrama. Etxe ilara berean, erdiko kale aldera, Patxiku zelairako sarbideko atea zegoen. Eta Fabrika Handiak berak, pixka bat aurreraxeago zuen ate lerragarri handi baten bitartez zabaltzen zen lantegitik hedagietarako joateko komunikazio bidea.

Errenteriaren hedapenarekin eta Patxiku zelaia txikia geratuta, Fabrika Handiak laster bilatu behar izan zituen beste zelai batzuk egindako ehunak zabaltzeko, eta zelai horiek Fanderia ingurukoak izan ziren. Fanderiatik zetorren eta lantegia zeharkatzen zuen Xamakoerreka ubidean bertan garbitzen zituzten lihozko oihal eta maindireak –ur haiek oso garbiak baitziren– eta uretan garbitutako oihalak gurdietan eramaten zituzten Fanderiako zelaietan zabaltzeko eta eguzkitan zuritzeko. Horregatik, urte askotan ohikoa izan zen Fanderiako zelaiek oihal zuriz eta izaraz beteta ikustea. Agian horregatik, Patxiku zelaiaren jatorria eta ehunak eta oihalak zabaltzeko sortu izana ezezaguna izan dugu herritar gehienok. 1975. itxi zen eta handik seizpazazpi urtetara suntsitu zen Sociedad de Tejidos de Lino enpresako Fabrika Handia. Bere irudia galdua dugu, baina ez bere memoria.

